

ערב פסח שחל להיות בשבת

Reviewed by Rav Moshe Heinemann שליט"א

Written by Shalom Aryeh Greenfield

תענית בכורות	א
בדיקת חמץ	א
ערב שבת הגדול	ב
שריפת חמץ	ב
מכירת חמץ	ב
Non-chמץ food for שבת	ב
preparations	ב
Shaving and laundry	ג
of חמץ on שבת of לחם משנה	ד
Small rolls	ד
Eating outside	ד
Egg Matzo	ה
Children who are not לחינוך	ה
morning davening	ו
the third meal - שלש סעודות	ו
סוף זמן אכילת חמץ	ז
סוף זמן ביעור חמץ	ח
ביטול חמץ - כל חמירא	ח

תענית בכורות

When י"ב ניסן Thursday is שבת, תענית בכורות are נוהג to have on Thursday.

בדיקת חמץ

The בדיקה is done on Thursday evening at the same time as we would do it on a regular year on the night before פסח². (In Baltimore this year תשפ"א this is at about 8:15 PM.)

- The Thursday evening בדיקה is done like a regular בדיקה with a ברכה before starting and with saying ביטול חמץ afterwards³. He places the bag of חמץ in a secure place like a regular year⁴.

¹רמ"א או"ח סי' ת"ע סעיף ב'
²שו"ע או"ח סי' תמ"ד סעיף א'
³מ"ב סי' תמ"ד ס"ק א'
⁴שו"ע או"ח סי' תל"ד סעיף א'

- If one did not check on Thursday evening, he should check when he remembers⁵.

ערב שבת הגדול

שריפת חמץ

We do the שריפת חמץ before the beginning of the sixth hour of the day on Friday⁶ - at the same time of day as we do on ערב פסח which is not שבת. (In Baltimore this year תשפ"א this is at about 11:45 AM.) We only leave over the חמץ that we plan to eat⁷. One does not say כל חמירא at this time, but waits until שבת day⁸.

- It is a good idea to be מיחד (set aside) a bottle of bleach or similar substance to not be מוקצה on שבת⁹. In the event that on שבת one has חמץ that he needs to destroy, he will be able to pour the bleach on it.

מכירת חמץ

Many Rabbonim sell before the time when the חמץ is burned on Friday – at the same time as they do on ערב פסח during a regular year¹⁰.

- One should ask the Rav who sold his חמץ what time the חמץ is being sold¹¹.
  - Before the חמץ sale is effective, one should seal off all חמץ that is being sold to the גוי and is no longer available for the family.

שבת Non-חמץ food

One should prepare all food to be כשר לפסח¹². In this way, one will not have dishes of חמץ to wipe clean¹³ and put away and חמץ to dispose of before פסח.

סדר preparations

Any preparations for the סדר that can be done in advance should be completed before שבת¹⁴.

⁵ שוייע אוי"ח סי' תלי"ה סעיף א' ועי' מ"ב שם ס"ק ב' לענין בדיקה ביו"ט

⁶ שוייע אוי"ח סי' תמ"ד סעיף ב' – "טוב לבער בע"ש קודם חצות" ובמ"ב ס"ק ט' – ר"ל בתחילת שעה ששית

⁷ שוייע אוי"ח סי' תמ"ד סעיף א'

⁸ רמ"א אוי"ח סי' תמ"ד סעיף ב' ומ"ב שם ס"ק ג'

⁹ ביאר לי מו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א דאע"פ דהוי מלאכתו לאיסור והוי כמו עפר בשוייע אוי"ח סי' ש"ח סעיף ל"ח שיכול ליחד ומערה עפר על הארץ. וכן הדרך להשתמש בבליט"ש להיות דסאינפקטני"ט. ועי' שוייע אוי"ח סי' ש"ח סעיף כ"ב ומ"ב ס"ק פי"ז וס"ק צ"ב

¹⁰ סי' דעת תורה להמהרש"ם סי' תמ"ד אות ב' בשם זכור לאברהם ח"ג או"ח פ': קי"ב ומהר"ם ש"ק אוי"ח סי' ר"ה.

¹¹ פי' לי מו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א שאין מבקשין מהנכרי רשות להשתמש בהחמץ אחר המכירה עד זמן זמן האיסור, דא"כ לא הוי מכירה גמורה. ואין להתנות שלא יחול הקנין עד סמוך לשבת שאין מועיל קנין חליפין אלא בשעה שעושהו

¹² כל בו סי' מ"ח בשם רב האי גאון ומ"ב סי' תמ"ד ס"ק י"ד

¹³ מ"ב סי' תמ"ד ס"ק י"ג - י"ד One would not wash them out if he is able to remove the Chametz pieces by wiping them out

¹⁴ סדר ע"פ שחל בשבת של רב יוסף חיים זוננפלד אות ד'

שבת on חמץ of לחם משנה

There is a requirement of המוציא by the סעודות of שבת. This applies to men, women³¹, and children who are הגיע לחינוך (about six years old).

Minimum שיעור of חלה / מצה: We eat a כביצה³² at each סעודה:

- To be able to say the ברכה of נטילת ידים³³.
- To be considered a "סעודת פת"³⁴ – a bread based meal for סעודת שבת³⁵.

On שבת ערב פסח this presents a challenge. The house is clean for פסח and we do not want even a crumb of חמץ in our houses. We do not eat מצה on ערב פסח³⁶ so מצה is not an option for המוציא. Several suggestions have been made:

- **Small rolls** - Make המוציא on small rolls³⁷ that do not need to be cut³⁸. Each person receives a roll that is just large enough for the שיעור³⁹. Each חלה is placed on a tissue. Each person eats over his tissue.
  - **Ideal way to dispose of leftover crumbs:** After a person finishes he should bring his tissue to the toilet taking care not to drop any crumbs on the way. One should then flush the tissue down the toilet. (Be careful not to flush multiple tissues simultaneously⁴⁰ so as to avoid clogging the pipes⁴¹.)
- **Eating outside** – To avoid crumbs in one's house, some people eat the חלה outside⁴².
  - **קידוש** - If one plans to eat the חלה outside, he must hear קידוש outside⁴³.
    - If one has a covered porch attached to his house and during קידוש he has דעת (plans) to eat there, he may do so⁴⁴.

³¹ שו"ע או"ח סי' רצ"א סעיף ו' ומ"ב ס"ק כ"ו

³² This is a little more than 55 ml and a little less than 2 fl oz

³³ שו"ע או"ח סי' קנ"ח סעיף ב'. ועי' מ"ב שם ס"ק ט' דזה מטעם שיעור טומאת אוכלין והוא שיעור ביצה בלי קליפה והוא קצת פחות משיעור ביצה עם קליפתה שבשאר דינים.

³⁴ מ"ב סי' רצ"א ס"ק ב' – נכון להחמיר לכתחילה ... במעט יותר מכביצה

³⁵ ושמעתי ממו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א שלקטנים יש להקל לכזית להסעודה, ועי' מ"ב סי' רצ"א ס"ק ב' שי"א אפילו לגדולים סגי בכזית. ומ"מ משום ברכת ענט"י צריך שיעור כביצה בלא קליפתה.

³⁶ ר' לוי בפסחים ירושלמי י': אי' ורמ"א או"ח סי' תע"א סעיף ב' עם מ"ב ס"ק י"ב שמין הדין אסור מעמוד השחר בי"ד ניסן ויש נוהגין מ"ח ניסן. וכן ציין המ"ב סי' תמ"ד ס"ק ה'. ועי' שו"ת אג"מ או"ח חלק א' סי' קנ"ה שראוי להחמיר בלילה זה.

³⁷ Pita bread is another good option as it rarely has crumbs.

³⁸ Rolls usually make fewer crumbs when they are fresh. Bakery rolls usually make fewer crumbs than homemade.

³⁹ This is to avoid leftovers. Alternatively, the two rolls are each half the size but in combination are the needed size

⁴⁰ Adding a few drops of dish detergent can also help prevent clogging

⁴¹ On Shabbos and Yom Tov one may not plunge a toilet except with a Shinuy which is very difficult practically. If one has reason to be concerned that flushing will clog his pipes, see section on Sof Zman Biur Chametz.

שו"ע או"ח סי' של"ו סעיף ט'

⁴² מ"ב סי' תמ"ד ס"ק ט"ו - "ואותן פירורין דקים וקינוח הקערות אין צריך להוציאן מרשותו דנדרסין ברגלים ומתבערים מאליהן"

⁴³ פסחים קא. ושו"ע או"ח סי' רע"ג סעיף א'.

⁴⁴ מ"ב סי' קע"ח ס"ק י"ב ובהקדמה לסי' קע"ח

- Even if the person making קידוש is inside, if the listener is outside, he eats המוציא outside⁴⁵. Therefore, if there are adults who want to be inside for קידוש, but there is concern of crumbs if children eat inside; one can have the children sit in a safe area outside and listen to קידוש through an open window.
- **Meal inside** – One must be sure to eat a כזית of bread in the place where he heard קידוש. He may then come inside for the rest of the meal⁴⁶.
- **ברכת המזון** - If one ate חלה outside, but the rest of the food inside, he must bench outside⁴⁷. If one ate (even less than a כזית⁴⁸ of) bread inside, he benches inside⁴⁹.
  - If one took a bite of חלה outside with intention to swallow it inside, he may come inside and swallow it. He will then bench inside⁵⁰.
- **Egg Matzo** – Although we do not egg Matzo on פסח, a Yid may maintain ownership of egg Matzo on פסח⁵¹. For this reason, some who are concerned about bread crumbs make המוציא on egg Matzo⁵².
  - **Amount of egg מצה for המוציא** - The minimum שיעור one must eat of egg מצה is almost half a Matzo together with the סעודה⁵³.
  - **פת הבא בכיסנין** – Egg matzah eaten as a snack is מזונות. To be considered המוציא one must be קובע סעודה on it by eating a “main meal sized” meal⁵⁴. On שבת הגדול morning, as one is having two meals with only a short time in between this option is not practical⁵⁵.
- **For children who are not הגיע להינוך** (less than six years old) it is advised that one does not give them any חלה. One may choose not to give young children any המוציא. Alternatively, one may give them egg Matzo so that if some

⁴⁵ שוייע אוי"ח סיי רע"ג סעיף ו'

⁴⁶ מייב סיי קעי"ח סיי"ק כ"ח otherwise he will need a new Bracha Rishona before eating any other food

⁴⁷ גם לצאת קידוש במקום סעודה צריך לכל הפחות כזית במקום קידוש כדאיתא במייב סיי רע"ג סיי"ק כ"א

⁴⁸ עיי שוייע אוי"ח סיי קעי"ח סעיף ד' ש"אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום אחר אינו מברך בה"מ אלא במקום השני"י.

⁴⁹ מייב סיי קפי"ד סיי"ק ט'

⁵⁰ שוייע אוי"ח סיי קעי"ח סעיף ד' וסי' קפי"ד סעיף ב' ומייב סיי"ק מ'

⁵¹ כך שמעתי ממו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א דנחשב שהוא אוכל פת שמה. ויש שרצו לומר שאם נכנס לבית כשיש חלה בפיו ובלעו בתוך הבית סגי לברך בפנים. ולמד זה מהאג"מ חלק ב' ת' נ"ז לענין מיני מתיקה אם מברך בביתו והולך למקום אחר שאינו נחשב לו שום קביעות מקום. ויש לחלק אם רוצה לשנות מקומו.

⁵² מייב סיי תסי"ב סיי"ק י"ח

⁵³ אור זרוע ה' פסחים נט ע"ד ושו"ת אג"מ או"ח חלק א' סיי קנ"ה ויחיה דעת חלק א' סיי צ"א

⁵⁴ For many children it is easier to eat the requisite amount of חלה outside than the requisite amount of egg matzo

⁵⁵ מייב סיי קסי"ח סעיף ו'

⁵⁵ כך שמעתי ממו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א. וביאר שאין הנהגה כהשו"ת אג"מ או"ח חלק א' סיי קנ"ה דא"כ היינו אומרים המוציא בכל קידוש.

remains in his property he is not עובר on ובל ימצא. A child who is not old enough to properly understand the הגדה (approximately 6 years old⁵⁶) may eat regular מצה on ערב פסח⁵⁷.

שבת morning davening

One may not eat any חלה after סוף זמן אכילת חמץ. The time that people generally start eating their first סעודה on a regular שבת is after סוף זמן אכילת חמץ. For this reason the מנינים on ערב פסח start earlier than a regular שבת.

שלוש סעודות - the third meal

On a regular שבת the proper way to fulfill שלוש סעודות (the third meal) is⁵⁸:

- To eat a המוציא item (bread or מצה) for שלוש סעודות⁵⁹.
- To eat שלוש סעודות after the time of מנחה גדולה (about half an hour after חצות)⁶⁰.

On ערב פסח, eating a המוציא meal (the ideal food) after מנחה גדולה (the ideal time) is אסור because⁶¹:

- One may not eat חמץ after the fourth hour of the day⁶².
- One may not eat מצה at all on ערב פסח⁶³.

To be יוצא in the best way possible we eat "שלוש סעודות" twice:

1. We "split" the morning סעודה into two parts: Not long after we bench we wash again, make המוציא and eat another סעודה.

This can present two challenges:

- א. To recite המזון ברכת המזון and shortly afterwards make המוציא is a problem of ברכה שאינה צריכה⁶⁴. One must make a break between the two meals.
  - o Going outside – if one takes a short walk, a five minute break is sufficient⁶⁵.
- ב. The main meal of שבת day should be the first meal⁶⁶.

⁵⁶מו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א

⁵⁷רמ"א סי' תע"א סעיף ב'

⁵⁸גם יש מתפללים מנחה קודם שלוש סעודות. ולצאת זה יש להתפלל מנחה גדולה כמשי"כ שו"ת מנחת יצחק חלק ח' סי' ל"ט אות ג' בשם הרב י"ח זוננפלד

⁵⁹שו"ע או"ח סי' רצ"א סעיף ה' ומ"ב שם ס"ק כ"ג

⁶⁰שו"ע או"ח סי' רצ"א סעיף ב'

⁶¹שו"ע או"ח סי' תמ"ד סעיף א'

⁶²רמ"א סי' תמ"ג סעיף א'

⁶³רמ"א או"ח סי' תע"א סעיף ב'

⁶⁴מ"ב סי' תמ"ד ס"ק ח' וסי' רצ"א ס"ק י"ז

⁶⁵כך שמעתי ממו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א ועי' ב"ח או"ח סי' רצ"א ד"ה ועי' קובץ אגרות חז"א קכ"ח
⁶⁶עי' שו"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף ח' " שבת ... הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית, אבל לא בסעודה שלישית"

- It is better for one to eat (a small⁶⁷ amount of) the main course by the first meal. He can then eat the other courses at שלש סעודות⁶⁸.
  - If things are running late and one will not be able to finish eating the חלה of שלש סעודות before חמץ; he should eat the חמץ only at the first meal. He should wait to eat the other food that is not מנחה גדולה for שלש סעודות after המוציא.
- 2. Additionally⁶⁹, we eat מיני תרגימא such as a fish, chicken or meat or even fruit or vegetables after מנחה גדולה. (In Baltimore this year תשפ"א this is at about 1:44 PM.)
  - **matza balls:** If one eats “gebrochts” on פסח he can eat matza balls for this meal⁷⁰.
    - One may not eat baked goods with Matza meal on ערב פסח.
  - One should finish eating this meal by nine hours⁷¹. (In Baltimore this year תשפ"א this is at about 4:20 PM.)

סוף זמן אכילת חמץ

One must finish eating חמץ by the סוף זמן אכילת חמץ just like any other year.

- **Finishing the meal before סוף זמן אכילת חמץ:** One should ideally finish the entire סעודה (even the non חמץ food) before סוף זמן אכילת חמץ⁷².
  - **Cleaning out one's mouth** - If one finished eating חמץ merely a few minutes before סוף זמן אכילת חמץ he should take a drink and eat some כשר food to clean out any חמץ which remains in his mouth.
    - **Brushing teeth** – One should brush his teeth before סוף זמן אכילת חמץ with a dry toothbrush without toothpaste⁷³. When he is finished brushing he does not rinse off⁷⁴.
      - This toothbrush is not used on פסח.

⁶⁷ One must save room to eat another meal a short time later. One must also make sure that the first meal is quick enough to have time to bench, take a break, wash, and eat bread for the second meal before Sof Zman Achilas Chametz.

שו"ע או"ח סי' שליו סעיף ט'

⁶⁸ כך שמעתי ממו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א

In order to eat שלש סעודות in the right time⁶⁹

⁷⁰ רמ"א או"ח סי' רצ"א סעיף ה' וסי' תמ"ד סעיף א' ומ"ב שם ס"ק ח' ויותר טוב בקניידיליך אם יוכל אח"כ לאכול מצה לתיאבון

⁷¹ שו"ע או"ח סי' תע"א סעיף א' עם מ"ב ס"ק ג' ועי' שו"ע או"ח סי' רמ"ט סעיף ב'

⁷² כך שמעתי ממו"ר הרב משה היינעמאן שליט"א דאל"ה שמא נקרא מושך ידו מן הפת או שמא שהוא אינו רוצה לאכול פת.

⁷³ ואין צריך להיות לו טו"ט ברו"ש מיוחדת לכך. ויש שרצו להחמיר מהמ"ב סי' ש"ג ס"ק פ"ז. והתם קאי על השו"ע סעיף כ"ז שאסר לסרוק אפילו במסרק של חזיר שא"א שלא יעקור שערות. והמ"ב כתב שמותר לתקן קצת ונהגו שיהיה כלי משער חזיר המיוחד לשבת. ודין זה מהמ"א סי' שכ"ז ס"ק א' שכתב שבא לבאר למה אסור לגרד בכלי העשוי לכך. והוא למד מהגמרא שבת קמ"ז: שרב שמואל בר יהודה עבדא ליה אימיה מגררתא דכספא. אבל באמת אין ראייה לעניינינו. במסרק ובמגרר אסור להשתמש בהם כדרכם, ולפיכך צריך להשתמש באחרת להיות לו למזכרת. אבל בטו"ט ברו"ש של שינים מותר לפעול בו כמו בחול. ועוד, כיון שאינו נותן עליו מים ולא טו"ט פיס"ט הרי יש לו מזכרת.

⁷⁴ הוי אסור משום הכנה כנזכר באג"מ חלק א' תי' קי"ב. ועי' מ"ב סי' תמ"ד ס"ק י"ג - י"ד שאינו יכול להדיח אם לא יהיה עובר ב"י

סוף זמן ביעור חמץ

One must **destroy any of his remaining חמץ** before ביעור חמץ.

- If it is not yet past זמן אכילת חמץ, one can eat the חמץ.
  - One should have in mind that his eating of חמץ is to fulfill the מצוה of תשביתו – destroying חמץ from his possession.
- With the convenience of modern plumbing available, it is suggested to flush any crumbs or small pieces of חמץ down the toilet.
- If one has larger pieces, he should give them to a גוי⁷⁵.
  - Alternatively, for **someone who has bleach or a similar substance that was prepared** to not be מוקצה on שבת: He should pour the bleach on the חמץ to render the חמץ not כלב⁷⁶.

If one discovers חמץ that he did know about he should consult with the Rav with whom he sold his חמץ. Many Rabbonim include in the sale any חמץ which one did not set aside to eat before פסח.

- **If the חמץ was sold to a גוי** one should put it away with the other חמץ that he sold- in a place where his family will not come to eat it.

One should make sure to dispose all חמץ before it becomes אסור בהנאה and מוקצה on שבת.

ביטול חמץ - כל חמירא

After disposing of one's חמץ on שבת (by flushing the crumbs and little pieces down the toilet), one is מבטל any חמץ which remains before the ביעור one must be מבטל his חמץ before the end of the fifth hour of the day⁷⁷.

- One says כל חמירא immediately after he finishes disposing of the crumbs. He should not wait so as not to forget to be מבטל the חמץ⁷⁸. (On a regular year this is done immediately after burning the חמץ⁷⁹.)

The day in the בית המקדש with the most תקיעות was ערב פסח שחל להיות במהרה בימינו⁸⁰. May we be able to witness this בשבת.

⁷⁵ מייב סיי תמייד סייק כי - כ"א

⁷⁶ מייב סיי תמייד סייק ייב

⁷⁷ שוייע אויח סיי תמייד סעיף ו'

⁷⁸ If one does not have a set time / reminder to be Mevatel, there is a great risk that he will forget.

⁷⁹ מייב סיי תמייד סייק ז' – מהרי"ל כתב לשרוף ביום שמתוך כך יזכור לבטל

⁸⁰ סוכה נד